Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

VENTRICULO MORBORUM CHRONICORUM FÆCUNDA MATRE,

Quam

AUSPICE DEO,

AUTHORITATE & CONSENSU

Nobilissimæ & Amplissimæ Facultatis Medicæ

In Alma & Perantiqua Universitate Hierana,

PRÆSIDE

Nobilissimo, Amplissimo ac Expertissimo,

DOMINO

JUSTO VESTI,

Med. Doct. Pathol. Prof. Publ. celeberrimo,

Facultatis Med. Assessore Gravissimo,

Examin bus ritè exantlatis,

PRO LICENTIA,

Supremos in Arte Medica HONORES & PRIVILEGIA DOCTORALIA more majorum

ritè capessendi,

Publicæ erudi:oru n Censuræ submittit

JOANNES GEORGIUS CHRISTOPHORUS VANOS,

Dünckelsbühla-Svevus,

IN AUDITORIO MAJORI

Horis consi etis ad diem 29. Julij, 1704.

Erfordiæ, Typis Joh. Heinr. Groschij, Acad. Typographi.

DEO
ATQVE
PATRONIS

DISSERTATIONEM HANC
INAUGURALEM

Offert, dedicat, ac consecrat

JOANNES GEORGIUS CHRISTOPHORUS VANOS,
Author & Defendens.

PRÆFATIO ad LECTOREM.

Edicina certe omnium artium atque ſcientiarum nobilisſima eſt, reliquisque palmam præfert; *cujus objecto* in hoc terrarum orbe nihil præſtantius; *cujus fine* nihil exoptabilius; *cujus antiquitate & necesſitate* nihil præclarius. *Objectum* conſtituit *Corpus humanum vivens qua ſanabile*; non enim in poteſtate Medici eſt, cadaver ſeu corpus humanum jam jam demortuum ſanare, eique vitam rurſus reſtituere, quod opus eſt *Solius DEI, Medici omnium perfectisſimi*, qui omnes morbos curare poteſt. *Finis* illius eſt *Sanitas*, qua nihil magis exoptandum, hanc qui habet, omnia habet: Posſideat aliquis palatia artificioſisſima; aulas ſplendidisſimas; posſideat hortos amænisſimos, epulas delicatisſimas; posſideat Principum & Regum favores, familiaritatemque illorum conjunctisſimam; posſideat denique omnia mundi regna, omnesque ejusdem divitias, nihil tamen revera posſidet, niſi ſimul ſanitatem posſideat: Talis enim voluptatibus frui (licet illis ut *Tantalus aqua* ſit circumdatus) non poteſt, ſed le-

cto affixus inter summos dolores ac cruciatus detinetur. Quid tàm infelici statu comiserabilius? libentius multi ipsam mortem subirent, quàm ut tam diuturnis morbis crucientur. Percurre ægrotantium domus, & ex Patientibus sciscitare, num lubentius morbos diutius velint perferre? num ipsam mortem velint eligere? & plurimi sane hoc responsum ferent: multo lubentius ipsam mortem sustinebo, quàm ut per longius tempus adhuc tàm sævis & crudelibus doloribus torquear. *Antiquitas* Medicinæ ex eo constat, quod illa à DEO sit creata; is enim est, qui percutit & sanat, is est, qui facultatem largitur, ut appropriata inveniantur remedia. Adamo hominum primævo infusa, dum ille animalium & vegetabilium naturas ac virtutes habuit cognitas, ut ea fugeret, quæ nocerent, illa verò amplecteretur, quæ sanitati prodessent, ille etiam post lapsum statim fuit morbis exposcitus: hinc illa cum ipso humanitatis ortu initium cœpit, cum nihil antiquius esse possit causa, ob quam inventa est, morbis scilicet, incommodisque mortalium. De Medicinæ *necessitate* vix opus esse arbitror, ut verba faciam, cum illa cuique satis nota sit: Quid enim magis necessarium, quàm sanitas? quam *sacra hæc Medicandi ars* (in quantum possibile est) restituit. Quod etiam ulterius confirmatur ex Sacris Biblijs, ubi scriptum legitur, *honora Medicum propter necessitatem*, ex quo satis manifeste deducitur, Medicinam esse perquàm necessariam Generi humano, ut sanum conservetur. Quam ob rem manifestè probatum esse arbitror, Medicinam omnium artium atque scientiarum principem locum facilè obtinere. Perspecta satis Medicinæ Nobilitate, præstantia, antiquitate,

atque

atque necesſitate, in mentem veniunt verba *magni Hippocratis, Aph. 1. S. 1. dicentis : Vita brevis, ars longa, occaſio præceps, experientia periculoſa, judicium difficile :* quibus paucis, ſed ſatis nervoſis verbis Medicinæ difficultatem innuit, & quam non niſi maximis laboribus adipiſci poſſumus, cum præſertim *vita brevis* ſit. Ubi homo vix incipit vivere, jam iterum ad tumulum tendit, & ubi Medicus aliquam experientiam & cautelas practicas ſibi accumulavit, mors pulſat fores, eumque è medio tollit. Non minus eleganter dixit, dum *artem longam* Medicinam appellat; nulla enim alia ſcientia vel ars tam latè patet, quam Medicina, quæ omnia (quæcunque demũ è terræ gremijs eruuntur, quæ in terræ ſuperficie vegetant, & quæ in terra vivunt) in forum Medicum adſciſcit: quo quid difficilius? mineralium efficaciam, & effectus, vegetabilium virtutes, animalium naturas habere cognitas, magnum requirit tempus & judicium; hinc non niſi longo temporis tractu ars hæc addiſcitur. *Occaſio præceps* eſt, cum Medicus (peſſimo ſanè plurimorum conſilio) non advocetur, niſi periculum ſit in mora; vel morbus jam altas egerit radices vel agyrtæ & circumforanei morbum ſimplicem in complicatum, curabilem in incurabilem converterint, ubi inde Medicus occaſionem vel jam præteritam, vel proximè imminentem & præcipitem offendit; hinc ubi occaſionem videt, naturaque per aliquam evacuationem morbum ſolvere conatur, Medicus eam adjuvare debet (*naturæ enim miniſter dicitur ab Hipp.*) & illam nunquam negligat, cum præceps & calva ſit, natura enim fractis jam viribus tam facile operari amplius non poteſt. *Experientia periculoſa*, imò periculoſisſima eſt; quis enim

Medicorum tantæ audaciæ erit , qui ſpretis omnibus ratiocinijs experientiam tentare audeat? nam pesſimè talis conſcientiam ſuam maculat. Experientia enim , niſi fundata ſit in ratione,& e contrario ratio in experientia,cœca,manca , & futilis eſt : & in hoc Medici Rationales differunt ab empiricis , qui rejectis omnibus ratiocinationibus,ſoli experientiæ confidunt,ſed quot & quanta homicidia & errores committant , in vulgus notisſimum eſt. Nondum tamen damno aliorum ſapere volunt plurimi ægrotantes, qui prius ſe agyrtis,circulatoribus, carnificibus,& hujus farinæ hominibus,per mortes hominum experimenta facientibus,committere volunt , quam Viro Docto & in arte perito , qui non tam experientijs, quam etiam rationibus munitus eſt : unde morbo in deterius ruente (cum Patientes ab iſtis hominum deceptoribus derelinquantur)primum ad Medicũ decurrunt,qui deinde morbos ancipitis eventus debet ſuſcipere,cum inde res malè cedit & æger moritur , non erubeſcunt culpam in in Medicum referre. *Judicium* denique *difficile* , quod Medico perquàm neceſſarium eſt , cum experientiæ ſint fallibiles, & morbi ſub varijs ſpeciebus ludant *juxta verba Coi l. de natur. hom.* §. *12. multæ ſunt morborum formæ, multiplex eſt eorum curatio.* Hinc exactum requiritur judicium,quod non cadit in empiricos,eo quod morborum cauſas & differentias non ſciant; conſequenter neque curationem,quæ pro diverſitate ſubjectorum &c. varianda, & aliter inſtituenda in homine temperamento cholerico, aliter melancholico , aliter phlegmatico prædito, aliter in ſexu potiori,aliter in ſexu ſequiori, aliter in pueris & adoleſcentibus, aliter in viris & ſenibus , alter tempore

pore æſtivo & in climate calido, aliter tempore hyemali & in climate frigidiori, aliter in literatis atque in dignitate conſtitutis, aliter in laborioſis & mechanicis &c. quæ omnia benè ſunt examinanda, & cauſæ morborum perſcrutandæ, quæ ad curationem plurimum faciunt. Ex his concludimus, Medicinam eſſe artem & ſcientiam omnium præſtantisſimam, ſed & difficillimam, cum plurimi morbi ijque diverſisſimi unam, eandemque agnoſcant cauſam, quod quotidiana atteſtatur experientia, & quod nullibi magis verificatur, quam in morbis ventriculi, qui plurimos, & ferè innumeros morbos producere ſolet, quod me impulit, ut mihi hoc thema ſcilicet *Ventriculum eſſe morborum chronicorum fœcundam matrem*, præ reliquis pro Diſputatione Inaugurali ſelegerim, cum profectò plurimi morbi (imò auſim dicere, mediam praxeos Medicæ partem morbos ventriculi conſtituere,) inde natales ſuos deducant. Non equidem inficior, me materiam nimis arduam aggreſſum fuiſſe, quæ totum librum & opus ſatis magnum expeteret, quam ob ſpatij & temporis defectum ita fusè pertractare nec potui, nec volui, ſed me tua, *Lector Benevole*, conſolatur benevolentia, dum me eò facilius veniam impetraturum confido, ſi Tibi in omnibus non ſatisfecerim, & materiam hanc prænobilem pro rei dignitate non fuerim perſecutus, cum id materiæ tam difficili & tam latè patenti adſcribi debeat; quæ mea ſententia ſi tibi arrideat, & veritati ſit conſona, gaudeo me hanc operam proximo præſtitiſſe, ſin minus, libenter me corrigi patiar (errare enim eſt humanum, & Juveni atque tyroni non adeo imputandum) expetoque, ut quod ego nequivi, alij generi humano proſpiciant. Diſſertationem

tionem hanc Med. in quinque divisi Capita, ubi singulis Capitibus Quæstionem Medicam non minus utilem, quam curiosam subnectere placuit, ut *L. B.* incitamento essem, pagellas istas ulterius perlegendi. Quapropter nihil aliud superesse arbitror, quam ut *DEUM*, omnis sapientiæ fontem implorem, velit mihi ex alto gratiam hanc concedere, ut hic meus labor *in æternam sui Nominis Gloriam*, ægrotantium verò salutem ac emolumentum cedat!

CAPUT I.

Probatur Ventriculum esse fæcundam morborum chronicorum Matrem.

Um *Ventriculum morborum chronicorum fæcundam Matrem* appello, assertum hoc tam strictè summendum non est, ac si non etiam concurrat ad morbos acutos, quod ne quidem negavero, quotidiana id attestante experientia. Quid enim frequentius à ventriculo morboso oritur, quam *Colica, cholera, inflammatio ventriculi, febres inflammatoriæ, ardentes, convulsiones gangræna, sphacelus &c.* nonne & hi morbi à ventriculo malè constituto originem suam nanciscuntur? dum enim Ventriculus p. n. se habet, assumpti cibi minus benè digeruntur, chylificatio læditur, chylus extrahitur heterogeneus, qui inde ad motum est tardior, vel omnino stagnat in vasculis præsertim capillaribus, ubi magis corrumpitur, acorem contrahit, qui tandem per ductum thoraceum venæ axillari sinistræ infun-

funditur, cum sangvine comiscetur, qui eodem vitio coinquinatur, ubi M. S. successivè ita inficitur, ut varij inde oriantur morbi tàm acuti, quàm chronici. Cum verò instituti nostri rationem excedat, ut de ventriculo morborum acutorum origine agamus, illos silentio præterire, & ad morbos chronicos transire lubet. Morbi chronici â ventriculo dependentes sunt permulti, & vix ullus morbus chronicus existit, qui non natales suos debeat vitiosæ chylificationi, & ubi actio ventriculi non simul læsa sit: *teste Clariss. Friderico Hoffmanno in Annotat. in Opera Poter. Cent. 1. Cap. 19. pag. 41. Id. Author in fundam. Med. Lib. 2. Cap. 8. pag. 135. ita loquitur: Fundamentum horum morborum [scilicet affectus hypochondriaci & hysterici] est digestio primarum viarum & chylosis penitus destructa, propter vitiatam salivalem & gastricam lympham &c.* Confirmant hoc ulterius *Michaelis Ettmülleri Opera omnia in Compendium redacta, Colleg. Pract. Lib. 1. Sect. 5. pag. 205. ubi ita legitur: Chylosis læsa morbos chronicos inducit, ex cruditate acida in stomacho oriuntur febres intermittentes, malum hypochondriacum &c.* Probat hoc ulterius ratio, dum enim chylus vitiosis qualitatibus imbutus est, sangvinique confunditur, illum tum in motu, tum in crasi sua turbat, unde illius motus retardatur, obstructiones, ex his tumores, vasorum ruptiones & tandem humorum extravasationes accidunt, quæ morborum chronicorum causæ plerumque esse solent. Quod ut eo melius percipiatur, opus esse arbitror, ut ab inductione probatio desumatur: ubi 1. sese offert *affectus hypochondriacus*, malum literatos magis, quam fatuos, magis vitæ sedentariæ addictos, quam laboriosos infestans, qui

ortum suum à depravata habet digestione, ut hoc testatur *Clariss. Frid. Hoffmannus in suis Annot. in Oper. Poter. Cent. 1. Cap. 18. pag. 40.* dum inquit: *Affectus est spasmodicus, & radicem plerumque habet in primis viis, illarumque digestione vitiata.* Vid. *Balthas. Timæi à Güldenklee Lib. 3. Cas. Med. Cas. 31. pag. 152.* dum ait: *Unde statuimus, veram & proximam, hujus obstructionis causam esse humores crassos, terrestres, fæculentos, tartareos, & imprimis melancholicos, quod ipsum victus ratio crassior, aquarum hujus loci maritimi vitium, ventriculi imbebillitas, vita sedentaria &c. abunde confirmant.* Vid. *Michael. Ettmülleri Opera omnia in Compend. redacta Lib. 1. Colleg. Pract. Sect. 16. pag. 336.* qui ita scribit; *vitium hæret in fermento digestivo minus volatili, sed nimis acido.* Dum enim chylus impurior generatur in ventriculo, ille in intestinis vix amplius aut ne vix quidem depurari potest; nam quod in prima digestione negligitur, hoc in secunda & tertia raro aut nunquam corrigitur, juxta commune Medicorum effatum, qui inde in vasculis minimis facilè stagnat, corrumpitur & acorem acquirit, unde sangvini commistus, illum eodem vitio conspurcat, acidumque reddit; sangvis verò per totum corpus circulatur (quod jam *Hipp.* notum fuisse, ex his verbis colligitur, dum ait *Lib. de Alim. Alimentum in pilos, ungves, extimamque superficiem ab internis partibus perveniat, rursusque ab externis, externaque superficie ad interna redeat*) & spiculis suis acidis spasmodica inducit symptomata. Vid. *supra cit. Hoffmannus Cent. 2. Cap. 88. pag. 253.* qui perpulchre & mechanicè horum symptomatum causas recenset. Ex eodem fonte deducenda venit *Passio Hysterica*, quæ easdem

dem cum priori affectu agnoſcit cauſas, ejusdemque indolis eſt, niſi quod interdum majora ſint conjuncta ſymptomata, partim ob genus nervorum imbecillius, partim verò ob defectum menſtruæ purgationis, hinc ut cum *Helmontio loquar, omnis fœmina morbum bis patitur, quatenus eſt fœmina, & quatenus eſt homo.* Quod eo magis patet, ſi ſcilicet fœminæ huic malo obnoxiæ in diæta errorem aliquem committant, ut ſi v. g. ſalitis, fumo induratis, muria conditis, acidis &c. veſcantur., ſtatim adſunt murmura ventris, borborygmi, tenſiones flatulentæ, pandiculationes, oſcitationes, ſpasmi &c. quæ ſtatim talem vitioſam diætam ſubſequi ſolent, paroxysmumque jam imminentem indicant, manifeſto indicio malum hoc à vitiata ventriculi conſtitutione dependere. Nihil magis in ſexu ſequiori occurrit, quod illum tam frequenter affligit, quam *menſtruæ purgationis vitia*, & quoties fœminæ ægrotant, illius fluxus ratio habenda eſt; ſed undequæſo malum hoc tam frequenter naſcitur? Nulla certè ex alia cauſa, quàm à prava & vitioſa diæta: Mulierculæ enim præſertim verò delicatulæ genio ſuo indulgent, & non multum curant, quæ noceant, vel proſint, ſed quidquid palato arridet, illud nulla habita deſuper ſanitatis ratione ingerunt, & devorant, unde tot mala dependent. Ab acidis aſſumptis, item à potu frigido, nec non à nimia quantitate alimentorum aſſumpta menſium ſuppresſio ſæpisſimè ortum ſuum habet: Acida enim chylum præcipitant, ſangvinem coagulant, ejusque ſpirituaſcentiam impediunt, potus frigidus partes ſolidas conſtringit, ſangvinis motum inhibet, M. S. condenſat, rarefactionem ejus ſupprimit; nimia alimentorum quanti-

tas assumpta in ventriculo non benè resolvitur, cum menstruum gastricum insufficiens existat ad tantam molem dissolvendam, illa parum vel nihil vel superficialiter tantum immutata fluctuant in ventriculo, doloremque gravativum causantur, per pylorum verò in intestinum duodenum demissa ab affluente bile & succo pancreatico sufficienter subtilisari non possunt, sed iste chylus crassus & heterogeneus sangvini demum infunditur, qui illum eodem vitioso charactere coinquinat, illius rarefactionem retardat, motus sangvinis languidus & tardus evadit, secretiones langvent, sordes excrementitiæ retentæ illum ulterius conspurcant, & tum in crasi, tum in motu turbant, unde sangvis tardius per uteri vasa circulatur, vasa uterina non satis distenduntur, (quæ tensio ad illorum vasorum aperturam requiritur) quo suppresso, etiam menstrua supprimuntur. *Cachexia* sive frigida & humida sangvinis (ut cum veteribus loquar) intemperies, quid aliud indicat, quàm pravam ventriculi constitutionem, bradypepsiam, dyspepsiam, apepsiam, aliaque ventriculi mala? Dum enim digestiones ventriculi sunt diminutæ, depravatæ, vel omnino abolitæ, chylus nascitur heterogeneus, saburra vitiosorum humorum in primis vijs colligitur, sangvis inficitur, inspissatur, & ad rarefactionem ac motum ineptus redditur: Spiritus crasfi & torpidi generantur, cum illis pabulum subtile & activum deficiat, & ad hoc officium sangvis crasfior ac minus spirituosus destinatur, unde necessario etiam tales spiritus secernuntur (qualis enim chylus talis sangvis, qualis sangvis tales spiritus, tales actiones & talis sanitas &c.) in cerebro, omnes totius corporis actiones langvent, cum illæ à spirituum animalium

nimalium influxu in nervos dependeant, qui ſi ſint activi & facilè mobiles, actiones citiùs & celerius abſolvuntur; ſin verò minus ſubtiles & torpidi exiſtant, actiones quoque tardius & langvidius peraguntur. Prout hoc etiam contingit in cachexia, ubi nutritio depravatur, requiritur enim ad laudabilem nutritionem tam ſangvinis, quam etiam ſpirituum legitimus influxus, quo eo melius particulæ roridæ, chyloſæ, & gelatinoſæ partibus ſolidis posſint asſimilari, ut ſatis ex phyſiologicis conſtat. Cum verò in prædicto affectu, tam ſangvis, quam etiam ſpiritus ſint in craſi ſua deſtructi, neceſſario etiam ſuccus nutritius depravatur, qui in acidam & viſcoſam materiam convertitur, quæ inde partibus ſolidis agglutinatur, indeque vitioſa nutritio ſequitur. Hinc ſubtumidus & pallidus corporis habitus apparet, quia ſangvis ſpirituaſcentia ſua depauperatus ad extremitates corporis permeare non poteſt, ob nimiam crasſitiem & viſcoſitatem: hinc color pallidus (cutis enim per ſe albicat, & omnem colorem rubicundum â ſangvine mutuatur) deducendus venit, cum ſangvis viſcoſus ad extimam corporis ſuperficiem non deferatur. Cachexiæ affinis eſt *hydrops*, malum & Patientibus & medentibus moleſtum juxta illud vulgare:

Hydrops & Quartana Medicorum ſcandala plana.

Quod verisſimum ſanè deprehenditur, & affectus hic tam citò curari non poteſt, ſed potentisſima requirit medicamenta (duro enim nodo durus adaptandus eſt cuneus) usque dum radicitus extirpari posſit. Cauſa hujus affectus in ventriculo quoque radicatur; chylificatione enim læſa & chylo crasſiori generato, ſangvis & reliqui humo-

res inſpiſſantur, eorum motus retardatur, vaſa phlegmaticis & viſcidis humoribus infarciuntur, & obſtruuntur, unde vaſcula à copia humorum in tumorem elevantur, & attolluntur, donec tandem ob nimiam tenſionem atque preſſionem contentorum (ſemper enim à tergo humores affluunt, nec tam refluunt, vel præterfluunt, ſed ſempermagis accumulantur) rumpantur, materiæque contentæ exitum & ſpatium concedant, quâ evacuatâ, atque in cavitate collectâ tumor, dolor, ac reliqua hydropis ſymptomata producuntur. *Febrium intermittentium* [tam quotidianæ, quam tertianæ & quartanæ] cauſam in ventriculo latitare, probatione vix opus eſt, cum illæ ſæpiſſimè unico vomitorio tolli posſint: Cum etiam nihil frequentius febres producat, quam alimenta in nimiâ quantitate vel cum nauſea ingeſta, ut ipſi febricitantes vernaculâ lingvâ his verbis exprimunt: Ich habe mir ein Fieber an dieſer Speiß an Halß gegeſſen. Probat hoc ulterius *Joannes Jones perſpicacisſimus febrium intermittentium ſcrutator in Tract. de Febrib. intermit. Part. 2. Cap. 8. pag. 176. cujus verba ſunt ſequentia: Qui febre intermittente laborantes plus juſto comedunt, [in ſuo corpore quaſi carnificinam agentes] morbum nutriunt; ingluvies enim [ut ſæpius oſtendimus] cruditates generat. Vid. Michael. Ettmüll. Oper. in Compend. redact. Colleg. Pract. Lib. 1. Sect. 15. pag. 276.* ubi ita ſcriptum legitur: Cauſa proxima eſt fermentum præternaturale in ventriculo genitũ M. S. alterans, & motum fermentativum immutans, eſtque illud fermentum ſaporis ſalino-acidi: Conſpirant in hoc ſymptomata & intermittentium cura: Origo ejus ex ventriculi digeſtione emergit. Ex quibus ſatis conſtat, febres

has

has etiam à male constitutô ventriculô oriri, siquidem & rationes id ulterius confirmant: Dum enim ventriculi actio læsa est, chylus impurus producitur, qui inde non amplius depuratur, quod enim in prima digestioue negligitur, hoc in secunda & tertia rarò aut nunquam corrigitur, qualis enim chylus, talis sangvis, qualis sangvis, tales spiritus, tales actiones, & consequenter talis sanitas, ut cuique in Medicina parum saltem versato constat. Quoniam verò chylus heterogeneus sangvini propter materiæ irregularitatem miscibilis non est, nec etiam excretoriis partium poris benè respondet, in ipsis & in corporis habitu illiusque glandulis stagnat, & justâ quantitate vel qualitate collectâ, spasmum excitat, & febrilem seu inversum sangvinis motum â peripheria ad centrum primum, deinde â centro ad peripheriam corporis propellit, unde motus sangvinis circularis æquilibrium tollitur, intestinus in vasis majoribus accrescit, in minoribus verò decrescit, hinc obstructiones, spasmi, & inde febris oritur. Ex iisdem ferè causis *Hectica & Phthisis* originem suam trahunt, uti testatur *Michael Ettmüll. in Compend. Oper. omn. Colleg. Pract. Lib. 1. Sect. 15. Art. 5. pag. 294. ubi hæc habet: Incipit ordinariò hectica primariò vitio ventriculi; reliquæ enim causæ naturales hecticam inferre vix sufficiunt, nisi subsit stomachi vitum, & hinc alimentorum corruptela*, quæ verba satis manifestè probant illius originem. Svadet id ulterius & ratio, quia chylus particulis terrestribus & crudis refertus ad motum est ineptus, hinc in vasculis capillaribus facilè subsistit, acorem contrahit, qui inde sangvini infusus illum semper acriorem reddit, ita ut successivè tota M. S. tantâ acredine imbuatur, & tam vitiosam

diathesin

diathesin suscipiat, quæ sangvinis particulas oleosas & nutritias corrumpit, illas jamjam partibus solidis assimilatas colliquat, & secum abducit, reliquaque symptomata causatur. Quod idem de Phthisi intelligendum, cum hectica confirmata in phtisin transeat, & Phthisis nunquam sit sine hectica: Cum enim sangvis acidus & vitiosus in pulmonibus aëris injuriis sit expositus, ibi facilè stagnat, & tenellas pulmonum vesiculas erodit. *Arthritis quoque & Podagra* ortum suum debent ventriculo, teste *Frid. Hoffmanno in Annot. in Oper. Pot. Cent. 2. Cap. 91 pag. 256. qui ita scribit: Causa arthritidis latet in primis viis, quæ confertæ succis biliosis acidis sunt, hos si commodè purgantibus eduxeris, mirum levabitur malum, & in dissitis quoque partibus medicamenti vis percipietur!* Vos etiam testes compello, qui hoc malo laborastis, atque in diæta errorem comisistis, nonne illius erroris pœnas dedistis? Vinum, venus, & otium morbo huic fomitem suppeditare, nullus est, qui ignorat; cum enim menstruum ventriculi per copiosiorem vini ingurgitationem diluatur, & activitate suâ privetur; cum per veneris exercitium spiritus ad ventriculi actionē maximè necessarii deperdantur, & inde deficiant; cum per otiū humores incrassentur, motus retardetur, spiritus animales torpidiores & langvidiores existant, chylificatio non parùm læditur, amurca viscidorum & acidorum humorum colligitur, sangvis p. n. acredine inficitur, qui ad omnes corporis partes defertur, unde & hæ particulæ heterogeneæ cum illo ad articulos deponuntur, ibidem in materiam tophaceam concrescunt, rosiones, vellicationes, doloresque causantur. Quid de *Scorbuto* dicam? satis notum esse suppono, illum à

vitiosa

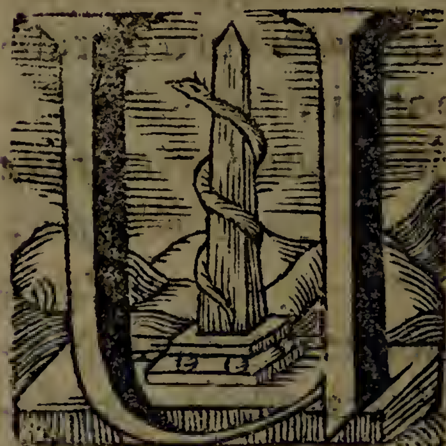
vitiosa ventriculi digestione dependere, quod satis attestari possunt Westphali, Belgæ locis maritimis adsiti, & ubi insalubris est vivendi methodus, qui multis vescuntur salitis, fumo induratis, piscibus majoribus, salitis, & aliis difficilioris digestionis alimentis, unde necessariò heterogeneus extrahitur chylus, vitiantur & inde reliqui humores in corpore existentes, qui tanta acredine sunt infecti, ut partes solidas arrodant, ulcera pessima, aliaque gravissima mala producant. Multi licet & gravissimi morbi chronici fuerint recensiti, qui à ventriculo ortum suum habent, plurimi tamen adhuc restant, quos ut brevitati studeam (alias hæc mea Dissertatio nimium excederet) lubens prætereo: sufficiat saltem aliquorum hic mentionem factam fuisse, *Lector Benevolus* verò de reliquis affectibus analogicè discurrere poterit.

Quæstio: An verum sit hoc axioma, quod prius *fædæ & deformes Virgines per conjugium fiant magis venustæ, & pulchriores?* Respondeo, hoc quidem contingere posse, sed universaliter tamen verum non esse, & apud omnes locum non habere, sed apud illas tantum, quæ febre virgineâ, chlorosi dictâ, laborant; in his enim adest cachexia, color faciei pallidus & plumbeus, circa oculos circulus apparet lividus, lassitudo, febris lenta, anxietas præcordiorum &c. ubi ex suppressione veneris, stagnante liquore genitali, ex glandulis uteri, ejusque cervicis stillante, humores reliqui inficiuntur, atque in motu suo turbantur, unde hæc symptomata oriuntur. Optima autem Medicina est ejusmodi Virginibus exercitium Veneris; siquidem liquore hoc stagnante, mediante veneris actu excreto, à spiritu genituræ virilis tanquam novo elixirio mo-

tus humorum intenditur, magnaque alteratio in tota M. S. contingit; quod illorum, quæ conceperunt, color vividus & rubicundus probat: Hinc inchoato ſemel tali motu vivifico tam in partibus ſolidis, quam fluidis ille deinde propagatur, & perpetuatur, ſangvis rareſit, & ad extimam corporis ſuperficiem perreptat; unde color faciei pallidus in rubicundum & naturalem mutatur, atque hôc ſenſu concedi poteſt, quod Venus corpori venuſtatem conciliet.

CAPUT II.

De Ventriculo Phyſiolologicè ſivè ſecundum naturam conſiderato.

T eò melius conſtitutionem naturalem ventriculi contemplari poſſimus neceſſarium duxi, primò illius ſtructuram eſſe examinandam, quæ optimè ex anatomicis deſumitur: Ad hujus autem meliorem cognitionem definitio ejus præ reliquis annotanda erit, quæ talis eſt. *Ventriculus eſt viſcus membranoſum in abdomine ſub diaphragmate ſitum, duobus orificiis dotatum, alimentorum receptioni, reſolutioni, coctioni, atque inde per pylorum expulſioni dicatum.* Gaudet ventriculus tribus tunicis, quarum *prima* nervoſa, tendinoſa, cruſtoſa, & villoſa eſt, è plurimis quaſi villis & filamentis exiguis telas araneorum imitantibus conſtructa; *Secunda* fibroſa & carnoſa, quæ ipſi propria eſt; *tertia* membranoſa eſt, & à diaphragmate proficiſcitur. Venas & arterias habet quadruplicis generis ſcilicet gaſtricam, gaſtri-

ſtri-

ſtroepiploicam, pyloricam & vaſa venoſa brevia cum vena quadam coronaria, quæ per totum ventriculum longitudinaliter excurrit. Nervos inſuper binos habet inſigniores, qui à pari vago ortum ſuum deducunt. Viſcus hoc ex membranis conſtat, membranas autem ex fibris legitimè inter ſe intertextis efformari, Anatomici ſatis ſuperque demonſtrârunt: Qua de re legi meretur *Georgius Baglivius in Tract. de Fibra Motrice & Morboſa Lib. 1. Cap. 3. pag. 11. & ſequent. qui fibrarum originem & ſtructuram mechanicè & eleganter oſtendit.* Fibrarum autem officium eſt tendi & relaxari, unde membranæ vel dilatantur, vel corrugantur, prout variè afficiuntur, ſiquidem in ſpasmodicis affectionibus conſtringuntur, uti ſatis clarè videmus, tempore hyemali membranas à frigore in manibus præcipuè coarctari propter frigus urgens, quod ex eo ſatis patet, dum hyeme annuli in manibus geſtati facilius detrahi poſſunt, quam æſtate, ubi tam facili negotio non detrahuntur; ſic etiam tempeſtate frigidâ chirothecæ, calcei, aliaque veſtimenta alias non ſatis ampla facili negotiô, contra verò æſtuante corpore difficulter induuntur. Membranas quoque relaxari poſſe ſufficienter præter alia probat paralyſis, quæ eſt membranarum tanta relaxatio & atonia, ut ad motum ineptæ reddantur: Probant hoc ulterius expanſiones vaſorum in plethoricis vel etiam illis, qui vehementer æſtuant, ubi partes intumeſcunt, venæ & arteriæ magis conſpicuæ fiunt & ampliantur, ut hoc ſatis manifeſtè obſervamus, ſi manum aquæ tepidæ immittamus, quæ ſtatim in majorem excreſcit molem, contra verò altera manus huic aquæ non immiſſa multò minor apparet. Notâ itaque ſatis ſuperque

membranarum contractione atque relaxatione facilè etiam nobis *motus ventriculi peristalticus dictus* innotescit: Fibræ enim in continuô motu positæ sunt, & nunc dilatantur, nunc corrugantur, ita ut motus iste semper continuetur; dum enim media ventriculi tunica sese coarctat, ventriculus in latitudinem extenditur, & hoc quod in latitudinem protenditur in longitudine decedit, dum verò interior tunica corrugatur, ille in longitudinem exporrigitur, & hoc, quod in longitudinem cedit, in latitudine decedit, qui motus in statu naturali semper propagatur, atque peristalticus dicitur. Hujus motûs beneficiò alimentorum dissolutio non parùm adjuvatur, imò etiam hoc mediante chylus in ventriculo elaboratus per pylorum ad intestina tenuia propellitur, ut ibi chylus magis fluidus reddatur atque purificetur. Perspectâ igitur ventriculi structurâ ejusque motu consideratô ad illius officium erit transeundum, cui alimentorum in chylum conversio ab Authoribus tribuitur, quod cum extra omnem controversiæ aleam positum sit, actum agere viderer & cramben bis coctam apponerem, si circa hoc negotium plura verba facerem, cum præsertim hoc satis probet *Excell. Bohnius in Circulo Anatomico Physiol. Progymnas. 10. pag. 141.* Alimenta itaque stimulante appetitu assumpta, dentibus probè masticata, liquore salivali benè imprægnata per œsophagum mediante motu fibrarum contractivo ad ventriculum devolvuntur, ibidemque in chylum transmutantur. Fit autem chylificatio non â fictitia facultate concoctrice, aut specifico quodam ventriculi calore, uti Veteres crediderunt, cum illæ facultates concoctrices, retentrices &c. præter nomen nihil nisi ma-

gnum

gnum inane dicant, & per illum calorem nunquam explicari possit, quomodo canes, ossa, cartilagines, struthiones ferrum &c. digerant, quod solus calor certè præstare non potest, cum illa etiam fortissimo igni exposita non resolvantur, vel in chylum commutentur; sed fit hæc per modum extractionis, uti mecum sentiunt Authores fide digni, *Clariss. Bohnius in Circul. Anat. Physiol. Progymn. 10. pag. 147. Excell. Frid. Hoffmannus in Fundam. Med. Lib. 1. Cap. 7. pag. 41. Clariss. Bernhard Valentini in Instit. Medic. Lib. 1. Cap. 8. pag. 32. aliique Recentiores.* Objectum autem extrahendum sunt alimenta, particulis chylosis, oleosis, & gelatinosis referta, quæ varias in culinis præparationes prius subeunt, & vel conquassantur, vel contunduntur, vel inciduntur, vel elixantur, vel assantur, non aliter quàm chymici sua objecta extrahenda vel pulverisatione, vel tritura, vel incisione, vel contusione, vel quòvis aliô modò prius præparant, ut nexu jam aliqualiter solutô menstruum eo potentius in illud agere possit. Menstruum verò ciborum resolutioni inserviens subtile est, & valdè activum, quod ex nerveo-glandulosa ventriculi tunica exstillat, teste *Excell. Dn. D. Præside, Patrono atque Promotore meo nunquam satis venerando in sua Oeconomia corporis humani Dissertat. 1. §. 9. pag. 7. Bohnio supra cit. loco pag. 148. aliisque.* Liquor hic gastricus in glandulis ventriculi tunicæ secretus, statim in assumptorum massam virtute suâ incisivâ impingit, seque in ejus poros insinuat, illique novum motum conciliat: Cum verò assumptorum pori huic menstruo non sint proportionati, ut illos libero pede pertransire queat, vi illorum poros perfringit, atque vehementius in illam agit, rea-

gitque massa hæc semisoluta. Hinc particulæ alimentorum spirituosæ etiam in motum cientur, vinculis suis expediuntur, & etiam conjunctis viribus in ipsa alimenta extrahenda vim suam exserunt, illaque magis resolvunt: Cum enim spirituosæ tales particulæ intra solidorum poros detineantur, & exitum liberum non inveniant, vi sua elasticâ cum impetu solidorum nexum perrumpunt, illumque penitus destruunt, ut & aliæ particulæ subtiliores in motum abripiantur, nexumque cohærentem totaliter perfringant, ut ita alimenta in parvas moleculas dividantur, comminuantur, & fluida reddantur, inque liquorem subcineritium commutentur, qui chyli nomine venire solet, sicque chylificationis negotium mechanicè satis explicari potest, & opus non est, ut ad facultatem concoctricem confugiamus: ut autem chylosis eo melius perficiatur, & laudabilis inde chylus generetur; requiritur *menstruum ventriculi spirituosum, volatile, & activum*, quod ocyus assumptorum poros penetret, illorum nexum diffringat, & in liquorem pultaceum convertat. Dicit enim *Frid. Hoffmannus in Fund. Med. Lib. 1. Cap. 2. pag. 7. solutio fit, quando ipsius corporis soluti moleculæ sub propria forma interveniente menstruo saltem dislocantur atque distrahuntur.* Huic actioni plurimum etiam contribuit *motus ventriculi peristalticus*, quod satis ex eo constare potest, quod vasorum continentium crebriori agitatione extractiones suas Chymici mirum quantum promoveant, siquidem & ratio hoc svadet; motui sangvinis intestino hoc tribuitur, cur non & huic motui aliquid concedendum est: per talem enim agitationem solidorum contentis semper novus motus infertur, men-

strui

ſtrui activitas reviviſcit, motus adaugetur tam in contentis, quam in continentibus: Dum enim contentorum particulæ parietibus ſeu tunicis ventriculi continuò alliduntur, uterque motus increſcit, ſicque alimenta inſignem patiuntur comminutionem & attritionem. Neque ſilentio involvendus hic eſt *calor ventriculi*, qui alimentorum digeſtionem multum adjuvat, ſiquidem per calorem particulæ ſpirituoſæ exſuſcitantur, ſubtiliſantur, & aſſumpta intimius diſſolvuntur; dum enim motus inteſtinus in vaſis ſangviferis increſcit, major fit ſangvinis rarefactio, conſequenter major motus, & calor (qui in motu conſiſtit) major, liquor gaſtricus in fluore & activitate ſua conſervatur: Calore verò deficiente humores in motu langvent, menſtruum ventriculi inſpiſſatur atque iners redditur, alimentorum digeſtio depravatur, & multa alia incommoda in Pathologia fuſius recenſenda proveniunt. *Legitimus quoque ſpirituum animalium influxus* ad hoc negotium requiritur, qui menſtruum gaſtricum ſpirituoſum & volatile reddant, motum ſangvinis in illius partibus promoveant, ventriculi tonum corroborent, ejusque motum periſtalticum conſervent, ut his mediantibus digeſtio promoveatur, alimentaque citius in chylum mutentur. Huc etiam pertinent *ipſa alimenta*, quæ certô tempore, certâ menſurâ, facilè digeſtibilia, & ſucco nutritiô referta aſſumere oportet, alias chyloſis turbatur, & vitioſus chylus elaboratur, quorum vitia capite ſequenti fuſius pertractabo. Habes hic, *amicè Lector*, phyſiologiam ventriculi, ut eò facilius pathologia posſit ſuperſtrui, qui enim actiones ſecundum naturam benè ſcrutatur, ille facilè etiam easdem præter naturam ſeſe habentes perſcrutari poterit.

Quæſtio:

Quæstio: Utrum monorchis utriusque sexus proles generare posſit? Reſpondeo affirmativè, cur enim hoc fieri non posſit, non video, cum genitura virilis in uno teſticulô æquè elaboretur, ac in alio. Licet Veteres in hoc mihi repugnare videantur, qui crediderunt, ſemen ex dextro teſticulo profluens marem, ex ſiniſtro verò profluens puellam generare; ſed quoniam in hoc & ratio & experientia aliud dictitant, huic ſententriæ non ſubſcribam; ſiquidem *Balthaſar. Thimæus à Güldenklee in Obſ. Pract. caſum recenſet, ubi monorchis multorum & quidem utriusque ſexus liberorum Pater fuit: vid. ejusd. Lib. 3. Caſ. 45. pag. 185. ubi etiam aliorum mentionem facit, qui teſticulis deſtituti, generârunt.* Neque aſſertum hoc ratione deſtituitur, ad utrumque enim teſticulum vaſa deferentia tendunt, quæ ſangvinem arterioſum pro genitura conficienda deferunt, uti hæc ex anatomicis & phyſiologicis patent.

CAPUT III.

De Ventriculo Pathologicè ſivè præter naturam conſiderato.

Xpoſitâ ventriculi conſtitutione naturali, ejusque officiô, ſtructurâ, reliquisque functionibus naturalibus benè examinatis, ad illius conſtitutionem præternaturalem devolvimur. Variè autem læditur ventriculus, dum nunc ejus actiones vel diminuuntur in bradypepſia, nunc depravantur in dys-

dyspepsia, nunc abolentur in apepsia. Has itaque ventriculi præternaturales actiones ut obiter perlustremus, operæ pretium est. Multa autem concurrunt vitia, quæ malo huic ansam præbent, quæ tam in ipso ventriculo radicantur, quam forinsecus adveniunt. Ex illis, quæ extrinsecus advenientia chylificationem lædunt, sunt 1. ipsa alimenta, quæ vel quantitate vel qualitate, vel tempore importuno, vel ordine perversò peccare solent. *Quantitate* peccant, dum illa in nimiâ copiâ ingeruntur, quæ ventriculum nimium quantum distendunt, illius motum peristalticum pervertunt, tonumque relaxant, lympha gastrica pro tanâ mole extrahendâ insufficiens exsistit, cum illa ultra sphæram activitatis suæ non agat, unde illa in ventriculo fluctuant, dolorem gravativum producunt: Adsunt ructus tum acidi tum nidorosi, chylus tandem impurus & multis heterogeneitatibns refertus generatur, qui inde in intestinis ab affluente bile & succô pancreaticô non satis depurari potest, sed vitiosus ad sangvinem defertur, M. S. corrumpit, & in suam indolem successivè trahit, ut varii inde propullulent morbi, qui primariò ventriculo debentur. Si verò hâc qualitate vitiosa sint imbuta, chylus quoque generatur vitiosius juxta tritum illud: *qualis cibus, talis chylus, qualis chylus, talis sangvis, qualis sangvis, tales spiritus, tales functiones & consequenter talis sanitas.* Illa enim quæ duriorem & arctiorem compagem nacta sunt, difficilius digeruntur, & menstrui vim eludunt, non nisi repetitis vicibus atque ictibus fibræ rigidiores diffringi atque dilacerari possunt, sed tardius comminuntur, atque in talem massam rediguntur, ut tandem menstruum hoc illorum poros altius pos-

 sit

ſit penetrare , atque inde iu chyloſam ſubſtantiam transmutare. Pingvia, viſcoſa, flatulenta atque leguminoſa tardius quoque in chylum convertuntur, dum hæc ſalium ſpicula involvunt, atque infringunt, ut eorum activitas fruſtretur; Salita, fumo indurata, muria condita, particulis chyloſis, oleoſis & nutritiis deſtituta chylum viſcoſum atque heterogeneum ſuppeditant ; qui ſangvinem quoque acidum progenerat, illius ſpiritualcentiam ſufflaminat, & plurimorum morborum cauſa exſiſtit. Illa etiam tempore inopportuno aſſumpta peccant, cum enim ſtatim novi cibi prioribus nondum benè reſolutis ſuperingeruntur, tàm priorum, quàm poſteriorum digeſtio turbatur, chylus ſemiſolutus à ventriculo ad inteſtinum duodenum propellitur, quod fit ex neceſſitate mechanicâ; dum enim ventriculus jam jam repletus eſt, & illi nova ſuggeruntur alimenta fieri non poteſt, ut tanta quantitas in illo contineatur, quia ſpatium deficit, & tanta moles improportionata eſt huic anguſto ſpatio, hinc ventriculus ſeſe ſpasmodicè contrahit, & fluidiores contentorum particulas per pylorum exprimit, ut à mole ſua liberetur, novi a. ſuperingeſti cibi cum ſint minus mobiles, illius fundum petunt, & maſſam ſemiſolutam inde expellunt : *Corpus enim ubi ingreditur alterius locum, alterum inde expellit*: *Verba ſunt Clariſſ. Frid. Hoffmanni in Fund. Med. Lib. 1, Cap. 2. pag. 2.* Cruda hæc maſſa variis inde corruptionibus expoſita eſt, chylus enim purus atque homogeneus facilè vitioſam diatheſin ſuſcipit: Quid ergo de chylo heterogeneo corruptovè erit ſupponendum. Neque etiam ordo aſſummendorum perverſus inſuper habendus erit, dum nunc cruda, nunc cocta, nunc facilè digeſtibilia, nunc difficulter digeſtibilia, nunc quantitate, nunc quali-

tate

sate peccantia comeduntur, quæ depravatæ alimentorum digestioni plurimùm contribuunt, siquidem illa non simul & semel resolvuntur in chylum, sed semidigesta ex ventriculo elabuntur ubi cruditates illæ tàm facilè non amplius corriguntur. Concurrunt etiam ad prædicta mala menstrui gastrici vitia, ubi 1. illius *nimia crassities atque inertia* accusatur, ita ut alimenta sufficienter comminuere & resolvere nequeat, neque illorum poros satis penetrare possit, sed iners & langvidum deprehenditur, assumptaque superficialiter tantum vel omninò non digerit, unde chylosis non parùm læditur; menstruum enim assumptorum poris superficietenus tantum inhæret, illorumque nexum obiter tantum diffringit, chylum crassiorem plurimorum malorum causam progenerat. Huc etiam refertur *nimia menstrui hujus aquositas*, quæ pro chylò elaborando insufficiens exsistit; dum enim prædicta lympha spirituascentiâ suâ, atque spiculis salinis depauperatur, officiò suo satisfacere, (salium enim natura & indoles est, particulis suis rigidis & acutis in objectum vim suam exserere, illudque penetrare, unde se se in poros insinuant, illos perrumpunt, nexumque penitus destruunt & tali modo alimenta in chylum mutantur) non potest, ut scilicet alimentorum nexum dissolvat, sed idem effectus sequitur, qui à particulis aqueis frustra sperari potest; siquidem ab aqua simplici alimenta in chylum redigi non possunt, quod cuique satis notum est. Qualitatibus menstrui vitiosis consideratis, ad illius quantitatem deficientem deducimur. Satis notum est inter Medicos atque Philosophos, menstruum ultra Sphæram activitatis suæ non agere, sed justam requiri propor-

tionem inter objectum extrahendum, & inter menstruum extrahens: non enim liquoris gastrici tam parva quantitas sufficit, ut tantam copiam ciborum possit in liquorem pultaceum commutare: nisi enim alimenta in ventriculum ingesta non undiquaque à menstruo ventriculi diffringantur, & disuniantur, bona chylosis speranda non est, sed illa vel tardius perficietur, vel depravabitur, & mala in primo capite recensita ortum suum hinc nanciscuntur. Perspectis obiter saltem menstrui ventriculi vitiis, ad reliqua naturalis chyloseos impedimenta erit descendendum, ubi *calor ventriculi deficiens* primò accusatur, qui menstruum iners & langvidum reddit, quod inde assumptorum poros non itá liberè pertransire potest, sed activitate sua destitutum alimenta non ita benè & in minores moleculas dividit, chylumque crudum & crassum producit, primarium superius memoratorum affectuum fontem. Hùc etiam referri meretur *impeditus spirituum animalium ad ventriculum influxus*, qui menstruo gastrico volatilitatem & activitatem suam conciliat, qui tonum ventriculi corroborat, hoc enim deficiente atonia & abolita chylificatio sequitur, uti hoc testatur *Clariss. Georg. Baglivius in tract. de fibr. motr. & morb. lib. I. cap. 12. pag. 117. cujus verba sunt sequentia: sicuti à tono langvido & laxo appetitus & digestio prosternuntur ac pervertuntur, sputatio oritur, & nausea, venter lubricus fit & id genus alia ex laxitate symptomata accedunt.* Uti etiam rationibus probatur, ubi interceptus est spirituum animalium influxus, ibi pars sensu & motu privatur, flaccescit, & relaxatur, cum omnem suam elasticitatem partes solidæ â Spiritibus derivare debeant. Prius

quod

quod ſcillicet menſtruo volatilitatem conferat, inde manifeſtum ſit, quod ægrotantes & illi, qui Spirituum jacturam paſſi ſunt, alimenta minus benè digerant, uti ſatis videmus in convaleſcentibus vel febribus intermittentibus laborantibus, qui ſi cibos in largiori paulò quantitate aſſumant, ſtatim morbi prioris recidivam ſentiunt, vel alias incommoditates, quia menſtruum hoc nondum ſatis ſpirituoſum eſt, ut cibos intimius poſſit reſolvere. *Viſcera adiacentia quoq;* chylificationem impedire poſſunt, ſi ſe in naturali ſtatu non habeant, dum illa vel nimis ſunt diſtenta, & plus juſtò majora, ita ut ventriculum comprimant, illius motum cohibeant, contentaque presſione continua expellant ad inteſtina: vel dum in illis motus Sangvinis eſt minor, & conſequenter etiam minor fit calor, qui alias in ſtatu naturali calorem ventriculi multum adjuvat. Huc etiam faciunt *nimiæ hæmorrhagiæ*, quæ maximum Spirituum, Sangvinis & caloris (cæteroquin ad bonam digeſtionem tam neceſſarii) diſpendium cauſantur. Ultimum occurrit *motus ventriculi periſtalticus perverſè ſe habens*, quô deficiente etiam motus contentorum retardatur, quod ex eo ſatis patet, cum chymici vaſorum continentium agitationi tribuant, quid non huic tribuendum ſit, qui ſemper perdurat, & à fibrarum contractione dependet? dum enim fibræ membranarum moventur, illud quod ibi continetur, neceſſariò etiam movetur, & ſic motus iſte motum intrinſecum egregiè reſtaurat; ſi verò deficit, neque etiam contenta adeo moventur, ſed & illorum motus langvet, unde alimenta minùs reſolvuntur, ſed ſemidigeſta ventriculum diſtendunt, dolorem gravativum, cardialgiam, inflatio-

 nem

nem, ructus, nauseam, & interdum vomitum causantur, dum verò per pylorum ad intestina deponuntur, massa hæc ab affluente bile & succo pancreatico satis fluida reddi non potest, neque satis depurari, sed chylus semper heterogeneus remanet, ubi inde in intestinis per glandulas intestinales segregatur ad vasa lactea, quæ valde exilia sunt, facilè ibi subsistit, acrimoniam contrahit, vascula vellicat, & spasmodica inducit Symptomata, unde malum hypochondriacum, passio hysterica & multi alii morbi originem suam deducunt: patet hinc, quam necessarius sit motus ventriculi, illiusque tonus, ut hoc confirmat *Georg. Baglivi tract. de fibr. motr. & morb. lib. 1. cap. 7. pag. 67. ubi ita loquitur: ita si atonia, sivè debilis fibrarum resistentia ventriculi, producit statim post pastum ingentes flatus, tensiones, lorborygmos, ut cibi veluti in vacuam laganam decidere videantur, & incocti per intestina secedant, quod fit ob pravam moram, quam in stomacho præfata suarum fibrarum flacciditatis causa faciunt.* De aliis impedimentis chylificationem remorantibus eodem modo discurrendum, ut v. g. sex rebus non naturalibus; quæ nisi legitimè administrentur, ventriculi actionem lædunt.

Quæstio: Cur Plebei & laboriosi homines non tot morbis sint obnoxii & si morbis tententur, citius convalescant, quàm divites & voluptatibus indulgentes? Respondeo, hoc quidem verum esse, sed si morbis vexentur, plerumque acutis morbis decumbunt, quod fit ob fibrarum rigiditatem majoremque illarum tensionem; unde partes solidæ in continuo motu positæ partibus contentis impulsum majorem atque motum largiuntur, hinc san-

sangvis magis rarefit, pori corporis aperti servantur, particulæ excrementitiæ ab humoribus secernuntur, & excernuntur, unde sanitas adest; delicatuli verò, otiosi, & voluptatibus indulgentes habitum corporis laxum, mollem ac flaccidum obtinent, qui genio suo indulgent, & omnia quæcunque sapiunt, devorant, unde chylosis labefactatur, humores heterogenei accumulantur, indeque Morbona sedem suam accipit; cum enim tonus ventriculi & reliquarum partium sit relaxatus, partes fluidæ impulsu destitutæ tardius circulantur, pori habitus corporis occluduntur, sordes excrementitiæ in glandulis excretoriis stagnant, in M. S. revehuntur, illiusque motum atque nexum turbant, hinc presso pede plurima mala tàm ventriculi, quàm aliorum viscerum subsequuntur, & homines tales semper sunt valetudinarii, quia statim tales sordes excrementitiæ congregantur, quæ rursus sanitatem nostram interpellant.

CAP. IV.

De Ventriculi Morbosi Diagnosi & Prognosi.

SI quid est, quod Medicum nobilitat, illique existimationem apud populum conciliat, certè est semiologia; est hæc fons, ex quo fluunt Signa tàm diagnostica, quàm prognostica, tâm salubria, quam insalubria: *qui enim benè cognoscit, benè curat, verba sunt Gbleni*. Commendat insuper hanc doctri-

doctrinam *Hippocrates, magnus ille Medicinæ parens lib. prænot. 76. his verbis: benè autem nosse oportet, & notas cujusque proprias & reliqua signa, minimè autem ignorare qvovis anno & quovis tempore mala malum, bona bonum significare:* quibus verbis nobis signorum diagnosticorum necessitatem satis clarè innuit: Neque *præfatus Author Signorum prognosticorum oblitus est, dum ait lib. prognost. §. 1. & 3. Operæpretium mihi facturus Medicus videtur, si ad prognosin sibi comparandam omne studium adhibeat, ita enim meritò admirationem, & boni Medici existimationem sibi conciliaverit.* Idem *text. 5. prognost. curandi verò rationem optimè molietur, si ex præsentibus affectionibus futura prænoverit; & juxta eundem tria sunt, quibus in arte Medica nihil præclarius existit, nempe loqui de antecedentibus, cognoscere præsentia, & prædicere futura.* Verba sanè notatu digna, quibus paucis totam Semeiologiam exhausisse videtur, ubi præsertim signorum prognosticorum mentionem facit, quæ si sit prudens & in rationibus fundata, Medicum commendat, si verò sit temeraria, & aliter eveniat, Medici honoribus plurimum derogat, illiusque famam lædit. Sed ut ad Scopum nostrum perveniamus, prius signa diagnostica & deinde prognostica erunt examinanda. Signa ventriculi morbosi diagnostica sunt: *Dolor gravativus post pastum affligens*, qui oritur, cum alimenta à menstruo gastrico inerte vel penitus deficiente non resolvuntur, sed in Massam crudam & linqvamen onerosum transmutantur, quod ventriculum distendit, atque dolorem gravativum inducit. *Inflatio ventriculi*, fit hæc dum pori tunicarum ventriculi sunt obstructi, ita ut effluvia (è tali viscosô

& pi-

& pituitosô chylo exhalantia) per illos legitimè transire nequeant, hinc magnus adest flatuum proventus, & consequenter magna distensio sivè inflatio. *Ructus assumtorum saporem referentes*: alimenta pudrida, acida, vel alia noxiâ qualitate prædita nisi intimè resolvantur, odorem suum adhuc servant, unde ructus per œsophagum ascendentes de tali sapore participant, uti id satis constat ab assumpto allio, cibis putridis, acidis, aliisque, ubi ructus talem quoque saporem referunt. *Cruditates tum acidæ, tum nidorosæ*: cibi â fermento ventriculi vitioso & præternaturaliter acriore vel aliô modô peccante in saburram viscidam acidam atque putridam convertuntur, hinc ructus quoque sunt vel acidi vel nidorosi. *Cardialgia*: chylus & liquor gastricus præternaturali acredine atque corrosivitate infecti superius ventriculi orificium vehementius irritant, & mordent, unde Cardialgia sivè spasmodica fibrarum œsophagi contractio. *Nausea & vomitus*: nausea *ut cum frid. Hoffmanno* loquar, est vomitus intentatus & fit, dum tunicæ œsophagi ab humoribus acidis constringuntur, atque irritantur; dum verò talis irritatio, atque spasmodica contractura contingit in pyloro orificium hoc versùs œsophagum retrahitur, sicque contenta vi per superius orificium ejiciuntur. *Borborygmi*: cum vasa â materia acri irritante concrispantur, occlusis poris flatus accumulantur, qui cum humoribus vasa obstructa vi perrumpunt, unde talis sonitus, qui etiam in vitris longiori atque angustiori collo præditis, humoribus repletis, observari solet, ubi aër contentum liquorem non ita libere pertansire permittit, hinc cum magno strepitu atque sonitu erumpit. *Tensiones hypochon-*

driorum: dolorem gravativum à crasſis humoribus oriri notum eſt: cum itaque chylus in ventriculo elaboratus fuerit craſſior & viſcoſior, tardius movetur per inteſtina ad vaſa lactea, hinc ſucceſſivè corrumpitur, acorem acquirit, partes continentes vellicat, iisque ſpasmum inducit, hinc glandulæ chyli depurationi, ſubtiliſationi, atque ſecretioni dicatæ obſtruuntur, flatus copioſius generantur, taleſque tenſiones hypochondriis inducuntur. *Appetitus perit*: ob lympham ventriculi inertem languidam ſuâque ſpiritualcentiâ depauperatam, hinc tunicam œſophagi nerveam non ita fortiter vellicat, in qua vellicatione tamen appetitus eſſentia conſiſtit. Abſoluta diagnoſi ad prognoſin deſcendendum, quæ Medico magnam affert æſtimationem, in morbis enim dubiis & deſperatis bono prognoſtico inſtructum eſſe oportet, teſte *Excell. D. D. Præſide, Patrono atque promotore meo in ætatem devenerando, in inſtit. Med. lib. 3. cap. 4. pag. 128. dum ita loquitur: in affectibus dubiis & deſperatis bonô prognoſticô muniat ſe ſe bonæ famæ Medicus*, ubi prognoſin ſufficienter inculcat. Aſſertum hoc maximè locum obtinet in morbis incurabilibus, ubi ægrotus prognoſtico relinquendus, tuncque officio ſuo jam ſatisfecit Medicus. Qui malâ ventriculi digeſtionem negligunt & illi non ſtatim per remedia oportuna ſubveniunt, illi ſanè pesſimè agunt, & ex morbo facilè curabili, morbum incurabilem vel chronicum ſaltem efficiunt, id quod ſuperius in capite primo dictum fuit: quod mecum ſtatuit *Mich. Ettmüll. oper. in compend. redact. colleg. pract. lib. I. ſect. 5. pag. 205. ubi tale prognoſticon habetur: chyloſis læſa morbos chronicos inducit. Ubi ſtatim ſubjungit citat. author: ex*

cru-

cruditate acida in stomacho oriuntur febres intermittentes, malum hypochondriacum, colica passio, scorbutus, cachexia, morbi cutanei, arthritis & omne acidum vitiosum. Patet hinc, vitia ventriculi (etsi lævia videantur) flocci-pendenda non esse, siquidem â chylo heterogeneo tota M. S. afficitur, quæ tam facilè non amplius depurari potest, sed longum requiritur tempus, donec vitium hoc radicitus exstirpari possit; non enim multitudo remediorum, sed prudens & successiva illorum applicatio sanitatem restituit, ne tonus ventriculi penitus destruatur, morbique deteriores vel penitus incurabiles inde eveniant: hinc contingit, ut multi non vi morbi, sed vi remediorum pereant, uti hoc affirmat *expert. Georgius Baglivi prax. Med. lib. 1. cap. 13. pag. 127. dum inquit: filij magnatum frequentius ex inutili remediorum copia, quàm ex vi morbi pereunt. Cibi fastidium in morbo diuturno malum juxta Hippocratem aph. 6. Sect. 7.* indicat enim menstrui ventriculi vitium vel tunicarum ventriculi relaxationem, unde chylus & inde Sangvis corrumpitur. *In omni morbo ea, quæ offeruntur, facilè ferre bonum, Hipp. Aph. 33. Sect. 2.* quod dicit ordinatam Sangvinis & Spirituum motum, & ratiocinationem integram, spemque reconvalescentiæ indicat. *Dejectiones assumptorum nihil immutatorum, cineritia, & albicantes malæ,* quia signum est actionem ventriculi esse depravatam vel penitus abolitam, uti observamus in lienteria, fluxu cœliaco &c. *Urina cum sedimento levi & æquali bona*, quæ signum coctionis veteribus dicta fuit, & bona judicatur, quia salia vitiosa cum sero excernuntur, Sanguis ab impuritatibus liberatur, lympha depuratur, lympha ventriculi gastrica

 & Sal-

& Saliva naturalem statum acquirunt, unde bona digestio, & inde bona atque firma sanitas. Optimum signum est, si actiones corporis sunt integræ, si excreta & retenta naturaliter se habent, si qualitates externæ corporis naturalem obtinent statum, habitus corporis non est nimis tensus, neque nimis flaccidus & relaxatus.

Quæstio: An verum sit Galeni effatum: qui optimè cognoscit, optimè curat? Respondeo affirmando, dū ille non benè curat, qui causis & signis insuper habitis curam aggreditur; talis enim symptomatum connexionem, & morborum successionem minimè callet, hinc ex morbo simplici complicatum reddit, morbum alium pro alterius morbi specie curat, & patientes miserrimè trucidat. Tales Empirici causis atque signis minus benè combinatis statim medicamenta & arcana sua (quæ juxta illos tantæ sunt efficaciæ, ut illis omnes morbos profligare possint, nullusque morbus sit incurrabilis, si illorum arcana audias, & revera tantum nugæ sunt, & hoc ipso inscitiam suam produnt) ægrotis obtrudunt, & si unum medicamentum effectum optatum non adipiscatur, statim ad aliud priori contrarium confugiunt, vires penitus exhauriunt, miserumque patientem medicamentorum multitudine penitus obruunt, ut ille fractis viribus succumbere cogatur. Plurimi tamen adhuc inveniuntur, qui aliorum damno sapere nolunt, sed satius esse ducunt in manus Empiriorum, vetularum, carnificis & illorum, qui artem magicam callent incidere, vitamque periculo exponere, quàm se se viro in arte perito plurimis tùm rationibus tùm experientijs munito committere; unde si isti hominum deceptores illis multa medicamenta frustra propinaverint, mor-

bum-

bumque facilè curabilem & ſimplicem in complicatum & omninò incurabilem mutaverint, patientem dereliñqvunt, ubi tunc primum ad Medicum curritur, ut ille damnum iterum reſarciat, ſed nimis ſerò proh dolor! id faciunt.

CAPUT V.

De Ventriculi Morboſi Therapia.

Ptimè ille curationem exorditur, qui hæc tria obſervat, ut *citò*, *tutò*, & *jucundè* curet: *citò* curationem abſolvit ille Medicus, qui naturæ conatus (per quas vias velit evacuationem inſtituere) adjuvat, & nullam occaſionem negligit, methodumq; medendi non differt, ſiquidem dilatio vitæ periculum adfert, *juxta epiſt. Coi ad Crateṽ.* dum enim in Medicina occaſio ſemel prælerlapſa eſt, illa tàm facilè non iterum poteſt obtineri, dicit enim *Hipp. occaſio præceps*; *tutò* autem ille medetur, qui conſilio & non temeritate curationem inſtituit, qui nec nimis vehementia & draſtica, nec nimis lenia adhibet remedia, ſed mediâ & tutisſimâ incedit viâ. *Jucundè* denique ille ſanat, qui Patientem medicamentorum multitudine non obruit, qui â mitioribus incipit, & ad fortiora progreditur, qui ægrotantis appetitui & deſiderio aliquid ex iis, quæ aliquam noxam magnam adferre poſſunt, concedit, & medicamenta ita ſcit modificare, ut illa cum gratia aſſumat, qui etiam Patientis conſvetudini aliquid tribuit, qui bonum prognoſticum Patienti affert, illumque ſolatur, unde ſibi confiden-

fidentiam lucratur, quæ tertia curationis pars, ille enim plurimos sanat, cui plurimi fidunt. His prænotatis, ad indicationes curativas devolvimur, quarum *prima* est, actionem ventriculi esse restaurandam, fermentum ejus nimis langvidum & iners esse corrigendum, incidendum, & attenuandum, acidum temperandum, aquosum spirituosius reddendum, deficiens supplendum, abundans educendum, spirituum influxum ad ventriculum derivandum, sangvinis motum & consequenter etiam calorem in illis partibus promovendum, tono relaxato prospiciendum, &c. reliquaque impedimenta chylificationem retardantia esse removenda. *Indicatio secunda* est, peccantem materiam jamjam coctam & ad egressum dispositam esse evacuandam: Siquidem *cocta non cruda medicari oportet teste Hipp.* alias particulæ sangvinis laudabiles & homogeneæ in motum cientur, atque per corporis emunctoria secernuntur, relictis terrestribus, crassioribus, quæ sangvinem magis incrassant, & motum tardiorem efficiunt, hinc obstructiones, & alia graviora mala subsequuntur. Quod attestatur *Frid. Hoffmannus in Fund. Med. Lib. 5. Cap. 3. pag. 206. cujus sunt verba: acidi & viscidi humores difficilius purgantur, hinc opus est, prius præmittere alterantia & corrigentia, & hæc dicuntur digestiva* : Non enim in tali inveterato malô tantum ventriculus est affectus, sed tota M. S. reliquique humores, qui non tàm facilè ad naturalem statum reduci possunt, sed temporis diuturnitate hoc damnum resarciri debet: *in longis enim morbis, quos tempus ut facit, sic etiam tollit*; *verba sunt Celsi Lib. 1. Cap. 3. Indicatio tertia* est, flatus in ventriculo accumulatos esse dissipandos, poros ventriculi occlu-

sos

ſos referandos, ut eò liberior flatibus tranſitus concedatur, ſicque digeſtio promoveatur, hi enim tunicas nimium quantum diſtendendo fibras relaxant, motum illius periſtalticum pervertunt, coctionemque impediunt. *Primæ indicationi* ſatisfaciunt alterantia ſtomachica vulgò dicta, qualia ſunt *ex Regno vegetabili* Herba abſynth. menth. betonic. agerat. balſamit. calaminth. meliſſ. puleg. rosmarin. orig. ſerpill. thym. major. cichor. acetoſ. acetoſell. portulac &c. flores anthos ſpic. lavend. ſalv. beton. meliſſ. majoran. roſar. rubr. viol. borrag. bugloſſ. balauſt. citr. &c. Radices aron. cyper. helen. pimpinell. ſcyll. rhapont. ver. galang. carlin. mei, gentian. caryophyllat. zedoar. zincib. acetoſ. cichor. tormentill. glycyrrhyz. &c. fructus, bacc. junip. laur. nux indic. moſch. caryoph. arom. cardam. cubeb. cinnamom. piper. cydon. mala citria, aurant. granat. poma acida, prun. damaſcen. acac. paſſul. maj. & min. ceraſ. frag. rub. idæi, meſpil. berber. &c. Semina 4. calid. maj. & min. coriandr. ſinap. aneth. citr. aurant. ſeſelios majoran. & frigid. maj. & min. hordei, acetoſ. &c. Cortices citri, aurant. lign. aloes &c. Aromata, calamus arom. macis. caryophyll. nux moſch. & reliqua ſuperius inter fructus recenſita Ligna xyloaloës, ſaſſafras, gujac. ſantal. rubr. Gummata, myrrh. maſtich. ammoniac. tacamahac. ladan. ſtyrax calamit. &c. *Ex Regno animali* Ebur. CC. zibeth. moſch. caſtor. pelliculæ ſeu tunicæ interiores ventriculi gallinar. lac &c. *Ex Regno minerali* ſuccin. ambr. corall. rubr. & alb. ſcoria ferr. limatur. chalyb. creta, unicorn. foſſil. metall. & mineralia &c. Simplicibus ſuccedunt compoſita, qualia ſunt aquæ deſtill. menth. beton. calaminth. ſerpill. meliſſ. c. & ſ. v. cinnamom. ſ. & borragin. violar.

acac.

acac. fragor. rosar.cydonior. acetos. acetosell.plantag. cichor. &c. tinctura, essentiæ & Elixiria, corall.lign.sassafras terr. catech. ♄ ij ☿risat. croc. mart. aperitiv. & succin. ambr. castor.rorismar.citr.aurant. myrrh. menth. meliss. galang. absynth.acori, cochlear. &c. Elixir. propriet s. acid.vit.matthiol.s.& c.mosch, & ambr.citr.&c. Olea stillatill. caryophyll.macis, cinnam.carui, anis.fœnicul. menth. aneth. bacc.laur. major.nuc.mosch.mastich.&c.Sirupi de corticibus citri.arant.corall. betonic.diacinnamom.cydonior.meliss.menth.absynth.acetosit. citr. cerasor. ribium berber. oxymel squillit. &c. Condita, zinzib. in chin. condit. acor. ver. rad. helen. cortic. citr. aurant. galang. nuc. jugland. mosch. rad. cichor. cydonia condit. ceras. ribes, berberes &c. conservæ meliss. menth. anth. salv.| beton. hyssop. majoran. rosar. rubr. flor. tunic. flor. acac. cichor. acetos. ros. vitriolat. &c. species dianisi, diagalang. diacinnam. diambr. diatrion.pipereon.dianth. diamosch. aromat. rosat. diacret. rosat. novell. pro morsur. imperat. diatrion. santalon. diarrh. abbat. diamarg. frig. diatragacant. frig. pulvis stomachic. Quercet. s. Birckmanni. specific. stomachic. Poterij, fæcul. aronis &c. Dicta hæc medicamenta pro usu interno commendantur; externè verò laudantur ventriculo imponenda emplastra & cataplasmata, v.g. stomach. craton. de crust. pan. de baccis laur. de mastich. de tacamahac. de ammoniaco &c. balsam. percuvian. majoran. nucis mosch. cinam. olea stillatit. absynth. aneth. mastich. nuc. mosch. caryoph. menth. macis, majoran. meliss. chamomil. è bacc. laur. rutæ. cortic. citr. aurant. fœnic. succin. tanacet. &c. unguenta stomach. craton. ægyptiac. comitiss. martiat. magnum. sac-

culi

culi & alia ventriculo imponenda ex pane tosto cum vino malvatic. & caryophyll. ac milio contus, parum cum furfure triticeo, bacc. laur. juniper. sem. aneth. cumin. &c. mistis, it. ex menth. serpill. calaminth. absynth. orig. chamæmel. Roman. majoran. meliss. parùm contusis. *Schönbornius in manuali Med. practic. laudat catellos pingues appositos, it. propriam manum Regioni ventriculi superimpositam in lecto.* Quod & ego ipse in me sæpius fui expertus, cum ventriculus nimiis esculentis vel potulentis fuit repletus, indeque multas sensi incommoditates, manum meam ventriculo apposui, ubi illa sensim incaluit, diaphoresis spontanea suborta est, & à doloribus gravativis, aliisque incommoditatibus liberatus fui. Quod etiam ratione confirmatur, dum enim manus regioni ventriculi superimponitur, motus Sangvinis in illis partibus intenditur tam circularis, quam intestinus, pori aperiuntur cutanei, transpiratio promovetur, sordes excrementitiæ eliminantur, contenta ventriculi calore illius adaucto facilius digeruntur, in chylum facilius convertuntur, unde dolor cessat. Ex dictis modo medicamentis variæ possunt concinnari formulæ tam intus propinandæ, quàm extra applicandæ. His itaque benè & cum judicio applicatis, prima indicatio absolvitur, chylus purus atque homogeneus generatur, ventriculus nimium quantum à mole contentorũ pressus, distentusq; liberatur, nimis relaxatus tenditur, tensus relaxatur, tonus corroboratur, indeque Sangvis succesivè depuratur. Sed licet per alterantia digestio ventriculi plurimùm adjuvetur, non tamen penitus eradicatur; saburra enim vitiosorum humorum plicis ventriculi fortiter inhærens non

tam facilè expellit, nisi fortioribus remediis id præstemus, quæ ex indicatione secunda petuntur; scilicet materiam peccantem esse evacuandam, quod fit tum per vomitoria, tum per purgantia, tum per diaphoretica, quibus materia peccans eliminari potest & debet. Cum indicatio est vomendi, & Patientes ad vomitum sunt faciles, emeticum propinandum, quod ventriculum & primas vias egregiè mundificat; dum enim pylorus & tunicæ ventriculi ab emetici spiculis volatilibus spasmodicè contrahuntur, motus peristalticus pervertitur, orificium inferius versus superius retractum, sicque ventriculi atque intestinorum tenuium contenta vi per œsophagum & fauces ejiciuntur; quod primas vias depurat, & à vitiosa materia liberat, unde cruditatibus remotis chylificatio melius procedit, Sanguisque homogeneus producitur. Vomitoria sæpè unice morbos chronicos & quidem pertinacissimos evellunt, præsertim cum diaphoreticis mixta, ut hoc testatur *Frid. Hoffman. in fund. Med lib. 5. cap. 3. pag. 211. qui ita loquitur: vomitoria cum diaphoreticis exhibita in obstructionibus & morbis gravioribus efficacissima sunt.* Licet aliqui præconcepta opinione sint imbuti, vomitoria esse medicamenta venenosa & summe nociva, aliud tamen suadet & ratio & experientia, nisi illa excessivâ in dosi propinentur, ubi demum venenosa fiunt, uti & omnia reliqua medicamenta. Vomitoria excipiunt purgantia, quæ in aliquibus certiorem spondent salutem, si vomitus contraindicetur: agunt autem purgantia sale acri caustico fibras & glandulas intestinales spasmodice constringendo atque convellendo, hinc motus peristalticus intenditur, intestina spasmo affectu contenta sua semper ulterius pro-

pel-

pellunt, atque tandem per intestinum rectum evacuant; cum verò *juxta Recentiores semper ibi sit major affluxus humorum, ubi est major irritatio*, consequenter etiam tunc ad intestina humores copiosius confluunt, unde Sangvis in majorem motum agitur, serum copiosius in glandulis intestinalibus secernitur, & cum exerementis per intestina eliminatur, hinc sordes excrementitiæ & amurca vitiosorum humorum in valvulis & rugis intestinalibus hærentes expelluntur, visceraq; chylificationis depurationi dicata emunguntur. Purgatio autem non sit nimis vehemens, siquidem non ἀθρόως & confertim, sed per ἐπίκρασιν purgare convenit, ne nimia tunicarum intestinalium contractione spasmus & alia mala inducantur. Primis viis emetico vel purgante evacuatis, medicamentum diaphoreticum propinari potest, quod sordes excrementitias Sangvini intimius commistas per glandulas cutaneas eliminat, unde major subtilisatio & rarefactio in Sanguine contingit, obstructiones tolluntur, motus Sangvinis tum circularis tum intestinus promovetur, calor intenditur, hinc alimenta in ventriculo magis digeruntur, chylus homogeneus & purus generatur, sicque Sangvis rursus successive depuratur. Agunt autem diaphoretica, motum Sanguinis citatiorem reddendo, sale oleosò volatili, particulis alcalinis, Spirituosis, Sulphureis, Sangvinem nimis crassum attenuantibus, fundentibus, ejusque motum promoventibus, quo particulæ sorosæ salibus excrementitiis imprægnatæ expelluntur, & ad extremam corporis superficiem delatæ ab aëris calidioris expansione atque pressione ex poris excutiuntur: hinc alia positivè sudorem eliciunt, qualia sunt volatilia spirituosa, & omnia quæ motum

Sangvinis promovent: alia privativè diaphoresin excitant, qualia sunt alcalina, acidum destruentia & omnia illa, quæ impedimenta Sangvinis motum retardantia removent: huc etiam referri merentur opiata, quæ furibundum Sangvinis & Spirituum motum compescendo serum (prius intra Sangvinis poros retentum) rursus per Sangvinis compressionem exprimunt, largamque interdum diaphoresin suscitant: huc etiam reducuntur martialia, quæ fibras relaxatas constringendo tonum partium restituunt, unde obstructiones removentur, Sangvinis motus intenditur, & serum à Sangvine segregatur. Non opus esse existimo, ut diaphoretica hic recenseam, cum libri plurimi illis scateant. Hoc autem adhuc notandum, diaphoretica simul etiam esse alterantia, ita ut humores corporis nostri ab illorum exhibitione plurimum alterentur; nunquam tamen Patiens ad sudorem est cogendus, cum enim primæ viæ non benè sunt expurgatæ, & sudorifera fortiora propinantur, calor, ardor, dolor, vigiliæ &c. augentur, hæmorrhagiæ excitantur, & plura alia mala inseqvuntur. Salivantia leniora locum hîc invenire non negavero, dum enim menstruum ventriculi nimis aquosum est, per salivationem serum & saliva subducitur, quo inde in minori quantitate, sed efficacius & spirituosius in glandulis ventriculi secernatur, & successivè corrigatur, uti est radix pyrethri &c. Absolutis duabus prioribus indicationibus, ad tertiam me converto indicationem, quæ talis est, flatus in ventriculo accumulatos dissipandos, & poros ventriculi esse reserandos, quod quam optimè fieri potest per carminativa, qualia sunt radix galang. angelic. levistic. herbæ aneth. menth. puleg. chamomill. majoran. rorismar. flores

res sambuc. melitot. chamomill. semina 4.calid.maj.anis. fænicul.carvi,cumin. cortices arantior.citr.cass.bacc.laur. nux mosch.cardamom.cinamom.cubeb.coriandr.olea destill.anis.fœnicul.carui rut.nardin.aneth. spic. macis,cort. arant. cumin.menth.nucist. express. Spiritus mastich. ⊖✱ci anisat.nitr.dulc. menth. essentific. essentiæ cortic. citr.arant.Zedoar.theriacal.&c.quæ cum alterantibus possunt commisceri,vel seorsim propinari, poros ventriculi obstructos aperiunt,pituitam viscidam incidunt,flatusque discutiunt. Externè ventriculo imponi possunt emplastra ex gummatibus variis præparata,cataplasmata ex herbis carminativis,olea,spiritus,pingvedines &c.inungi possunt, quæ ventriculi actionem egregriè restaurant, ejusque tonum confortant.

Coronidem denique imponit diæta, quæ in sex rerum nonnaturalium legitima administratione consistit,illaque ejusmodi patientibus benè erit inculcanda, ne excessum aliquem in illa committant,& ne malum hoc semel profligatum rursus revertatur. Inter sex res nonnaturales agmen ducit aër,qui cæteroquin homini tam necessarius est,ut illô deficiente vivere non posit,qui licet vitam nostram conservet,plurimorum tamen morborum causa existit,qui etiam ventriculi digestionem tum retardare tum etiam immutare valet,prout aliis qualitatibus refertus est; crassus itaque pluviosus ac nebulosus humorum circulum impedit,calorem sufflaminat,humores inspissat,spirituum subtilitatem atque activitatem remoratur, unde digestio alimentorum in ventriculo non parum læditur: talis itaque aër vitandus est,& si caveri nequeat,arte quoad licet corrigatur hypocausti calefactione, juniperi accensione

& aliis. Cibus & potus tam quantitate, quàm qualitate vitiosus evitetur; alimenta quantitate peccantia ventriculum distendunt, ejus tonum relaxant, doloremque gravativum inducunt; præstat parcius victitare & levem â mensa famem referre, quàm ventriculum nimium infarcire. Potulenta etiam plurimum offendunt actionem chylificationis, dum illa in nimiâ quantitate ingurgitata fermentum gastricum nimium diluunt, illiusque activitatem obtundunt. Qualitate peccant, dum illa vel sunt nimis crassa & nutrimento destituuntur, vel sunt nimis flatulenta, & in flatus abeunt, vel difficilis digestionis, & tardius in chylum transeunt, vel aliis vitiosis qualitatibus sunt prædita, quæ benè sunt cognoscenda *juxta Hippocr. lib. de diæta.* §. *6. dum inquit, unde facultates alimentorum probè addiscendæ sunt non tantum in genere, quatenus alimentum ab alimento, sed & in specie, quatenus triticum â tritico differt, vinum â vino*: quæ cum in Practicorum libris fusius pertractentur, ideo opus non erit, ut illa hic apponantur. vid. *Baldasaris Thimæi â Güldenklee consil. diætet. cap. 2. pag. 1101. Bernhard. Valentini institut. Med. part. 6. cap. 2. pag. 170. alijque.* Conducunt juscula ex carnibus bonæ notæ confecta, carnes molliores, & animalium juniorum &c. Potus vini generosi, vel panis vino hispanico, seu canariensi intinctus ventriculi digestionem egregiè promovet; grana mastichis sæpius deglutita ventriculum confortant. Motus sit temperatus, quoniam excessivus spiritus dissipat, sanguinem nimium rarefacit, & ad morbos cunctos disponit: deficiens verò humores incrassat, temperatus convenit, qui humores languidos in motum reducit, sanguinem â putredine præservat, tonum fibrarum corroborat,

rat, secretiones promovet, coctionem adjuvat, poros cutaneos reserat, pravosq; inde humores expellit: motus autem magis conducit ante ciborum assumptionem, puàm post illam. uti dicit *Hippocrates*, *labores cibum antecedant.* Exercitia autem varia sunt, dum alij id perficiunt ambulando, equitando, currendo, saltando, alij luctatione, vexillarum vibratione, alij hastiludijs, lusu pilæ, alij laboribus &c. quæ omnia humores in majorem motum concitant. Quies contra, ubi corpus â motu fuerit defatigatum lassitudinem solvit, humores nimis effervescentes in motu cohibet; nimia verò humores inspissat, calorem infringit, secretiones & excretiones impedit, obstructiones causatur, corpus debilitat, ventriculi digestionem retardat, aliaq; inde plurima mala producit. Somnus quieti affinis est, qui si sit moderatus, vires egregiè restaurat, hôc spiritus regenerantur, coctio non tantum ventriculi, sed & reliquorum viscerum adjuvatur, cruditates absumuntur, sollicitudines sopiuntur, imò totus homo recreatur, & ad omnes actiones habilior atque alacrior redditur, immoderatus verò humores crassiores efficit, Spiritibus torporem inducit, aliaque mala, ut de quiete dictum est causatur. Vigiliæ diutius protractæ Spiritus dissipant, ventriculum debilitant, humores reddunt acriores, viresq; prosternunt; si verò temperatè se habeant, omnes actiones vitaliter peraguntur, humorum & Spirituum activitas conservatur, coctiones promoventur, superfluæ humiditates absumuntur, excrementa evacuantur, tonus partium roboratur. Excreta si se secundum naturam habeant, bonum, ille enim qui benè ingerit, digerit, & egerit, sanus est, unde si quantitas excretorum respondet assumptis, nec qualitate vitiosa sunt infecta & cum evphoriâ sivè tolerantia fiunt, sanitatis signum est, si verò modum excedunt, præter naturam se habent, & morbosa sunt; hinc maximum virium dispendium ab immoderatis hæmorrhagiis, uti & alijs evacuationibus subsequi solet. Retenta quæ non retineri secundum naturam debent, plurimorum morborum causæ existunt, dum motum humorum retardant, illos qualitate vitiosâ coinquinant, unde obstructiones, tumores, ex his ruptiones & extravasationes accidunt, quod satis attestantur omnis generis febres, tumores, inflammationes, aneurismata, hydropes, cachexiæ &c. â transpiratione tam sensibili, quam insensibili inhibita, quot morbi oriantur in foro Medico notissimum est. Animi denique pathemata humorum motum possunt vel retardare, vel accelerare pro variâ illorum moderatio-

tione;ſic motus humorum promovetur in ira,gaudio,amore, lætitia; retardatur verò ille in triſtitia,timore,metu &c. quæ Spiritus in motu impediunt,ligant,eosque in craſi ſua deſtruunt,unde digeſtio ventriculi turbatur, chylus vitiatur,& plurimæ inde moleſtiæ oriuntur; hinc illa refrænare oportet,ut humores in legitimo motu & mixtione conſerventur,quod præcipuè notent literati,qui magis animi,quàm corporis motibus afficiuntur: *multi* (*inquit Georg. Baglivi in prax.* Med: *lib.I.cap.14 pag 140.*) *fateor ob repletiones in morbos incidunt, ſed multo plures ob animi pathemata,& potisſimum hi,ſi aut patresfamilias aut rei familiaris cura diſtenti,aut in dignitate conſtituti fuerint, quorum quamplurimi longè alia cogitant,quam ſtomachum crapula,ebrietatibus quotidie replere.* Item *eodem cap pag.142,ita loquitur,qui laborant animi pathemate corripi potisſimum ſolent morbis ventriculi.* Quibus ſatis manifeſtè indicatur illa magnam vim in corpora poſſidere, ideoque moderanda eſſe. Qui itaque ſanitati ſuæ ſtudet,& morbos præcavere vult,ille uſum ſex rerum non naturalium benè obſervare & in illarum adminiſtratione nullum exceſſum committere debet,ſic ſe â plurimis morbis præſervabit.

Quæſtio: An Medicè vivere ſit miſerè vivere? Reſpondeo hoc quidem verum eſſe,ſi hoc adagium in ſenſu rigoroſô ſumatur,ſi verò in ſenſu latiore ſumatur,non ita ſe habet:uti enim ſummum jus eſt ſumma injuria,ita etiam nimis exquiſita & ſtricta vivendi methodus eſt ſumma miſeria;nam qui ſtrictisſimæ diætæ & ſcholæ ſolernitanæ rigori ſe ſe ſubmittunt, illi ſanè miſerè vivunt;convenit magis laxior diæta, ubi etiam aliquid conſvetudini tribuendum,*conſueta enim juxta Hippocr. aph.50.ſect.2.longo tempore etſi deteriora minus tamen moleſta eſſe ſolent*;hinc ab inordinato victûs genere ſubitò palatum ſtrictiori diætæ alligare,minus tutum eſſe videtur,*teſte Hippocrate qui ait: omnes ſubitaneæ mutationes periculoſæ ſunt:* hinc ſucceſſivè ad aliud victus genus eſt deſcendendum. Subſiſto hic,atque diſputationi meæ finem impono,nihil aliud ſupereſſe exiſtimans,quam ut infinitæ Dei clementiæ pro concesſis hactenus viribus gratias perſolvam immortales, devotè rogans,ut porrò dignetur laboribus meis adeſſe,quos infinitæ ipſius gloriæ Proximi commodo atque ſolatio dicatos eſſe volo atque exopto.

FINIS.